

Sygn. akt I C 240/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 czerwca 2018 roku

Sąd Rejonowy dla Łodzi Widzewa w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodnicząca: SSR Emilia Racięcka

Protokolant: st. sekr. sąd. Kamil Kowalik

po rozpoznaniu w dniu 21 maja 2018 roku w Łodzi

sprawy z powództwa J. S.

przeciwko (...) S.A

o ustalenie:

1. oddała powództwo;
2. nie obciąża powoda obowiązkiem zwrotu pozwanemu kosztów procesu;
3. przyznaje adw. W. L. wynagrodzenie za udzieloną powodowi pomoc prawną z urzędu w kwocie 1.476 złotych (tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć), obejmującą należny podatek VAT, i nakazując wypłacić tę kwotę ze Skarbu Państwa - kasy Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi;
4. nieuiszczone koszty sądowe przejmuje na rachunek Skarbu Państwa.

Sygn. akt I C 240/15

UZASADNIENIE

Pozwem z 13 marca 2015 r. J. S. wniósł o umorzenie pożyczki pieniężnej zawartej w umowie pomiędzy nim a (...) Spółka Akcyjna w W.. Uzasadnieniem i podstawą faktyczną żądania powoda był wypadek komunikacyjny z dnia 6 grudnia 1989 r. Powód wskazał, że okoliczność ta ograniczyła go w pełnej zdolności do wykonywania czynności prawnych. Ustanowiony z urzędu pełnomocnik powoda doprecyzował roszczenie powoda w piśmie procesowym z dnia 23 listopada 2015 r. wskazując, że powództwo dotyczy ustalenia nieważności umowy pożyczki z dnia 14 sierpnia 2014 r. zawartej pomiędzy J. S. a (...) Spółka Akcyjna z powodu znajdowania się przez powoda w momencie zawierania umowy w stanie wyłączającym świadome lub swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, tj. na podstawie art. 82 k.c.

/pozew k. 2-8, pismo procesowe k. 107-109/

Postanowieniem z dnia 30 marca 2015 r. zwolniono powoda od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych, natomiast postanowieniem z dnia 22 kwietnia 2015 r. oddalono wniosek powoda o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Jednakże postanowieniem z dnia 1 października 2015 r. ustanowiono dla powoda pełnomocnika z urzędu.

/postanowienie k. 41, postanowienie k. 45, postanowienie k. 92/

W odpowiedzi na pozew z dnia 6 lipca 2015 r. pozwany wniósł o oddalenie powództwa.

/odpowiedź na pozew k.71-75 /

Sąd ustalił następujący stan faktyczny

W dniu 8 grudnia 1989 r. powód uczestniczył w wypadku komunikacyjnym, w którym został potrącony przez samochód. W wyniku wypadku doznał złamania w dwóch miejscach dolnego zarysu oczodołu lewego i złamania kości nosa. Konsekwencją wypadku były także liczne złamania kości twarzoszczęki, krwiaki zatok obocznych nosa, rozedma podskórna twarzy. U powoda wystąpiły także wewnątrzczaszkowe ogniska nadzianki krwawej, powietrza przy biegunie czołowym lewym. W wyniku wypadku powód doznał urazu głowy ze stłuczeniem mózgu i wtórną encefalopatią pourazową.

/opinia biegłego 118-119 verte, dokumentacja medyczna: k. 12-32, 88, 88 verte, 113, 65-66, /

W dniu 14 sierpnia 2014 r. powód zawarł umowę pożyczki z (...) Spółka Akcyjna w W.. W momencie zawarcia umowy powód cierpiał na schorzenia: uraz głowy ze stłuczeniem mózgu (konsekwencje wypadku z dnia 6 grudnia 1989 r.), encefalopatię, cukrzycę typu II, obustronną głuchotę, chorobę zwyrodnieniową kręgosłupa lędźwiowego oraz nadciśnienie tętnicze. Choroby i schorzenia wskazane wyżej nie ograniczały w chwili zawierania umowy możliwości kierowania przez powoda swoim postępowaniem, podejmowania decyzji i wyrażenia woli oraz rozumienia znaczenia składanych oświadczeń. W chwili zawarcia umowy powód nie był w stanie wyłączającym świadome lub swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Skutki wypadku z dnia 6 grudnia 1989 r., w postaci urazu głowy, ze stłuczeniem mózgu i wtórna encefalopatia pourazowa lub inne, współistniejące schorzenia, nie skutkowały zaburzeniem czynności psychicznych w chwili zawierania umowy pożyczki. Z uwagi na swe problemy ze słuchem mógł jedynie odczuwać dyskomfort w komunikacji.

/opinia biegłego k. 118 verte, dokumentacja medyczna: k. 12-32, 88, 88 verte, 113, umowa pożyczki k. /

Sąd dokonał ustaleń faktycznych w oparciu o materiał dowodowy zgromadzony w sprawie, na który składały się opinie biegłych oraz dokumentacja medyczna przedstawiona przez powoda. Powód dochodził ustalenia nieważności umowy na podstawie art. 82 k.c., który to przepis wymaga dla wypełnienia dyspozycji zawartej w nim normy prawnej ustalenia faktów o charakterze medycznym, związanych z możliwościami psychiczno-zmysłowymi do składania w sposób świadomy oświadczeń woli. Okoliczność ta wymagała dopuszczenia dowodu z opinii biegłych z zakresu nauk medycznych: psychiatry, psychologa i neurologa. Kompleksowa analiza stanu zdrowia psychicznego, a w szczególności okoliczności, o których mowa w art. 82 k.c. nie była w pełni możliwa z uwagi na okoliczności zawinione przez powoda. Powód bowiem nie stawiał się na badanie u biegłego psychologa i psychiatry. Z uwagi na niestawiennictwo powoda u wymienionych specjalistów, Sąd był zmuszony ustalić stan zdolności do świadomego i swobodnego podjęcia decyzji i wyrażenia woli jedynie w oparciu o opinię biegłego z zakresu neurologii. Opinia ta jest sporządzona w sposób rzetelny i fachowy, zawiera wszelkie aspekty relewantne dla oceny zdolności do swobodnego podjęcia decyzji i wyrażenia woli przez powoda z punktu widzenia neurologii. Sąd dopuścił dowód z przesłuchania stron, z ograniczeniem do przesłuchania strony powodowej, jednakże z uwagi na niestawiennictwo powoda, pominał ten dowód.

Sąd zważył co następuje

Powództwo podlegało oddaleniu w całości.

Powód dochodził ustalenia nieważności umowy pożyczki. Jego roszczenie materialne opierało się na art. 82 k.c., natomiast roszczenie procesowe polegało na żądaniu ustalenia nieważności umowy, o którym to rodzaju powództwa mowa w art. 189 k.c. Przechodząc do analizy obu roszczeń należy wskazać, że powód mógł zasadnie wystąpić z roszczeniem procesowym. W teorii procesu cywilnego oddziela się bowiem zagadnienia roszczenia procesowego od zasadności roszczenia materialnego. Wyjaśniając pierwsze z nich należy wskazać, że oznacza ono dopuszczalność drogi sądowej, a więc oparcie przez powoda swojego roszczenia (procesowego) na zdarzeniach prawnych, które mogą

stanowiąc źródło stosunków cywilnoprawnych (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1998 r., I CKN 1000/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 6).

Przechodząc do analizy braku istnienia roszczenia materialnoprawnego, z uwagi na który powództwo zostało oddalone, należy wskazać, że zgodnie z treścią art. 82 k.c. nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych. Przepis ten należy do instytucji wad oświadczenia woli.

Wada oświadczenia woli polega bądź na nieprawidłowym funkcjonowaniu mechanizmu woli, bądź na niezgodności między powzięciem woli a jej przejawem. To z natury rzeczy subiektywne pojęcie podlega obiektywizacji zależnie od istniejących w danej sytuacji okoliczności faktycznych, a także od spełnienia określonych w ustawie przesłanek. Termin "wada oświadczenia woli" stanowi zatem zbiorczą nazwę dla oznaczenia stanów faktycznych, uzasadniających pozbawienie oświadczenia woli skuteczności prawnej bądź przez samego ustawodawcę, bądź przez autora oświadczenia woli, jednakże tylko przy istnieniu przesłanek ukształtowanych przez normę prawną po dokładnym rozważeniu interesów stron (Lewaszkiwicz-Petrykowska, Wady, s. 25; zob. także Grzybowski, w: System, t. I, 1985, s. 569–572). Pozbawienie skuteczności wadliwej czynności prawnej oznacza bądź jej nieważność bezwzględną (brak świadomości lub swobody, pozorność), bądź jej nieważność względną, czyli wzruszalność (pozostałe wady oświadczenia woli).

Stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie może być rozumiany dosłownie, nie musi więc oznaczać zupełnego zaniku świadomości (orz. SN z 2.9.1948 r., Po C 188/48, PN 1948, Nr 11–12, s. 537; wyr. SN z 27.7.2010 r., [II CSK 147/10](#), [Legalis](#)). Brak świadomości charakteryzuje się brakiem rozeznania, niemożnością zrozumienia posunięć własnych lub też innych osób, niezdawaniem sobie sprawy ze znaczenia własnego postępowania (Lewaszkiwicz-Petrykowska, Wady, s. 42–43; Z. Radwański, w: System PrPryw, t. 2, 2008, s. 385; zob. też wyr. SN z 11.12.1979 r., [II CR 448/79](#), [OSPika 1981](#), Nr 3, poz. 45; z 7.2.2006 r., [IV CSK 7/05](#), [Legalis](#)). Stan wyłączający swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli może być rozumiany tylko jako stan, w którym możliwość wolnego wyboru jest całkowicie wyłączona. W przeciwnym wypadku niemal każde oświadczenie woli byłoby dotknięte rozważaną wadą, rzadko bowiem człowiek działa zupełnie swobodnie (Lewaszkiwicz-Petrykowska, Wady, s. 44; zob. też orz. SN z 2.9.1948 r., Po C 188/48, PN 1948, Nr 11–12, s. 537; Z. Radwański, w: System PrPryw, t. 2, 2008, s. 385–386; wyr. SN z 7.2.2006 r., [IV CSK 7/05](#), [Legalis](#)). Przekładając wskazane poglądy wyrażone w piśmiennictwie na grunt przedmiotowej sprawy wskazać należy, że powód z całą pewnością w chwili zawierania przedmiotowej umowy pożyczki nie miał wyłączonej świadomości, a na pewno nie w takim zakresie, aby móc mówić o całkowitym wyłączeniu wolnego wyboru. Jedyne ograniczenie jakim był dotknięty to problem ze słuchem, który to problem jest indyferentny dla przedmiotowej sprawy, przede wszystkim z powodu pisemnej formy umowy pożyczki oraz tego, że wada słuchu nie wyłącza świadomości człowieka, a takim stopniu, aby mówić, że był on pozbawiony wolnego wyboru.

Wyłączenie świadomości albo swobody ma miejsce w szczególności w wypadku choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego, a także innego, choćby przemijającego zaburzenia czynności psychicznych. Takie inne zaburzenia psychiczne mogą być spowodowane zwłaszcza alkoholizmem, narkomanią, wysoką gorączką, hipnozą, obłązną chorobą, uwiązaniem starczym i agonią (post. SN z 4.4.1985 r., [II CZ 41/85](#), [Legalis](#)). Występowanie objawów choroby psychicznej nie jest równoznaczne z niezdolnością do świadomego i swobodnego podjęcia decyzji i wyrażenia woli (wyr. SN z 20.4.2017 r., [II CSK 435/16](#), [Legalis](#)).

W przedmiotowej sprawie chwilą relewantną jest chwila zawarcia umowy. Ustalony w sprawie stan faktyczny wskazuje, że we wskazanej chwili, z punktu widzenia medycznego, powód nie znajdował się w stanie pozwalającym uznać, że została wypełniona hipoteza art. 82 k.c. Nie budzi wątpliwości, że powód ma problemy natury psychicznej, jednakże ścisła wykładnia przepisów o wadach oświadczenia woli, uzasadniona doniosłością instytucji, a przede wszystkim skutków dla obrotu cywilnoprawnego, nie pozwala kwalifikować nawet ewentualnej choroby psychicznej jako okoliczności czyniącej ipso iure umowę nieważną. Ustawodawca tworząc ramy normatywne art. 82 k.c. był świadomy, że nie każda choroba psychiczna jest okolicznością wyłączającą możliwość świadomego podjęcia decyzji i

wyrażenia woli. Przyjęcie poglądu odmiennego było by wykładnią contra legem, nadto rozszerzającą hipotezę normy zawartej w art. 82 k.c., a przede wszystkim sprzeczną ze zdrowym rozsądkiem i wiedzą medyczną. Przedmiotowa sprawa jest tego najlepszym przykładem, gdyż stan psychiczny i neurologiczny powoda kwalifikuje go jako osobę chorą pod względem psychicznym, jednakże stan ten nie może być klasyfikowany jako wyłączające świadome podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Należy także odwołać się jeszcze raz do poglądów wyrażonych w literaturze, zgodnie z którymi wyłączenie świadomości albo swobody w podjęciu decyzji i wyrażeniu woli nie musi co prawda w całości wyłączać świadomości, lecz musi w sposób całościowy wyłączać wolny wybór podmiotu składającego oświadczenie woli. Pewnego rodzaju utrudnienia natury psychicznej, czy laryngologicznej mogą tylko w pewnym stopniu utrudniać percepcję otaczającej rzeczywistości i stosunków cywilnoprawnych, jednak z całą pewnością nie wyłączają wolnego wyboru w decydowaniu co do swojej sytuacji i podejmowanych zobowiązań w obrocie cywilnoprawnym.

O kosztach procesu Sąd orzekł w pkt. 2 sentencji wyroku. Na podstawie art. 102 k.p.c. Sąd nie obciążył powoda obowiązkiem zwrotu pozwanemu kosztów procesu. Okoliczności, które przemawiają za takim rozstrzygnięciem to stan zdrowia powoda.

Zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. prawo o adwokaturze (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2368) koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ponosi Skarb Państwa. Obowiązek ten ma charakter subsydiarny i publicznoprawny. Koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, jeżeli zostaną pokryte przez Skarb Państwa nie stanowią kosztów procesu, o których mowa w art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Podstawą ich ponoszenia przez Skarb Państwa nie są przepisy k.p.c. dotyczące kosztów procesu ani przepisy ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 300- tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28 marca 2012 r., V CZ 161/11, LEX nr 1164758)

Zgodnie z brzmieniem § 5 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu z dnia 3 października 2016 roku (Dz.U. z 2016 r. poz. 1714) stawka adwokacka wynosi 1.200 zł. Sąd przyznał adw. W. L. kwotę 1.476 zł uwzględniając w niej należny podatek VAT.

W związku ze zwolnieniem powoda od kosztów sądowych i przegraniem przez niego procesu nieuiszczone koszty sądowe przejęto na rachunek Skarbu Państwa.